

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: [94(478)+37(478)(091)]”1956/1990”

BRAGARI NICOLAE

**ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘCOLAR
ÎN RSS MOLDOVENEASCĂ (1956-1990)**

07.00.02 ”Istoria Românilor”

Autoreferatul tezei de doctor în științe istorice

CHIȘINĂU - 2004

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei „Istoria românilor și antropologiei ” a U.S.M.

Conducător științific Palade Gheorghe, doc.conf.

Referenți oficiali:

Eșanu Andrei, doc.hab., membru-corespondent al A.Ș. a R.M.

Institutul de Istorie a A.Ș. a R.M.

Rîșcă Ion, doc.conf., Institutul Național de Cultură fizică și Sport

Susținerea va avea loc la 18 iunie 2004, USM, bl.4, sala 222, ora 15.00

În ședința Consiliului specializat DH 30----07.00.02 1 în cadrul Facultății „Istorie și Psihologie” a U.S.M. str. A.Mateevici 60

Teza de doctorat și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Biblioteca Universității de Stat din Moldova

Autoreferatul a fost expediat la _____

Secretar științific

al Consiliului științific specializat, doc.conf. _____ **Moiseev Ion**

Conducător științific, doc.conf. _____ **Palade Gheorghe**

Autorul _____ **Bragari Nicolae**

Actualitatea temei. Evoluția oricărui popor în aspect economic, politic, social și cultural este condiționată de nivelul de dezvoltare al învățământului și științei.

În ultimul deceniu în Republica Moldova se fac încercări de trecere la economia de piață și încadrarea în structurile politice, social-culturale și economice europene și mondiale. Dezvoltarea normală a procesului de tranziție, orientat spre valorile naționale și general-umane poate avea succes numai în condițiile schimbării mentalității populației republicii, în primul rând al tinerei generații.

Din acest punct de vedere, reforma sistemului de învățământ ocupă un loc important în reformarea societății moldovenești. Totodată menționăm, că reforma sistemului de învățământ din republică se deosebește de reformele periodice în evoluția sistemelor educaționale din cadrul statelor democratice. În republică s-a realizat trecerea de la sistemul de învățământ sovietic la un sistem educațional național, axat pe valorile democratice și experiența culturală general-umană.

Reforma sistemului de învățământ din anii '90 s-a realizat în bună parte pe fundamentul moștenit din perioada sovietică.

Chiar după instaurarea regimului totalitar sovietic, în republică a fost impus un sistem de învățământ străin, o structură rigidă a învățământului școlar. Politica educațională a fost axată pe principiile ideologiei comuniste, care au transformat școala medie de cultură generală într-un mecanism, „curea de transmisie” a sistemului sovietic, având drept scop principal educarea unor persoane docile regimului.

Evoluția sistemului de învățământ din republică a decurs sub dictatul organelor de conducere centrale ale URSS, conducerea republicană urmând integral directivele acestora.

Politica organelor de stat și de partid sovietice în RSSM în domeniul învățământului școlar s-a reflectat direct în reformele învățământului realizate în URSS pe parcursul anilor '50-'80, care au avut drept obiective majore axarea sistemului educațional pe transformările economice și social – politice ce au survenit în societatea sovietică în perioada respectivă.

În ultimii ani, tot mai des, se aud voci care cer revenirea la vechiul sistem educațional, axarea lui pe o singură ideologie. Sunt exagerate realizările din învățământul școlar în perioada sovietică.

În acest context, este evident, că fără o cercetare și evaluare a sistemului educațional școlar din perioada sovietică, analiza conținutului și formelor lui de realizare, nu putem înțelege pe deplin consecințele grave pe care le-a avut asupra identității naționale și lingvistice a populației dintre Prut și Nistru.

Obiectivele temei. Ținând cont de actualitatea și importanța temei, gradul de cercetare, conținutul documentelor acumulate, autorul și-a propus următoarele obiective:

- să elucideze evoluția sistemului de învățământ școlar în RSS Moldovenească;
- să oglindească politica regimului comunist în domeniul învățământului școlar;
- să analizeze evoluția bazei tehnico-materiale a învățământului școlar;
- să examineze obiectivele și realizările învățământului mediu general obligatoriu;
- să determine în ce măsură programele școlare au contribuit la îndoctrinarea politică în învățământul școlar;
- să reflecte politica de cadre în învățământul școlar.

Cadrul cronologic al lucrării include perioada anilor 1956-1990. Autorul pornește de la convingerea, că anume după anul 1956 au avut loc cele mai importante schimbări în evoluția învățământului școlar. Dacă în perioada 1944-1956 în RSSM a fost implementat (impus de regim) sistemul educațional sovietic, atunci după 1956 el a fost desăvârșit și ca conținut, și ca formă, învățământul școlar transformându-se în verigă principală a politicii generale de formare a "omului nou" – constructor activ al societății comuniste. În perioada respectivă regimul comunist a realizat patru reforme ale învățământului școlar, fiecare în parte, constituind o treaptă specifică a evoluției lui. Sistemul educațional școlar din perioada respectivă a reflectat integral procesele economice, politice, sociale și culturale din RSSM. După 1990, odată cu adoptarea "Declarației despre suveranitate" la 23 iunie 1990, iar apoi și a "Declarației despre independență" la 27 august 1991, învățământul școlar a fost orientat spre satisfacerea cerințelor noilor realități. În opinia autorului perioada de după 1990 în evoluția sistemului educațional școlar urmează a fi obiectul unor studii aparte.

Originalitatea lucrării constă în faptul că autorul a făcut o sinteză a politicii educaționale școlare din RSSM. În lucrare sunt analizate aspectele prioritare ale învățământului școlar: evoluția

sistemului educațional, politica organelor de stat și de partid în domeniul învățământului. Sunt dezvoltate obiectivele și realizările sistemului educațional școlar în RSSM. Pentru prima dată în istoriografia moldovenească sunt analizate programele școlare de învățământ și reflectat rolul lor în implementarea ideologiei comuniste și denaționalizarea băștinașilor. În ansamblu lucrarea conține o primă încercare de a elabora o viziune sintetică asupra evoluției sistemului educațional școlar în RSSM, utilizând surse inedite.

Importanța practică. Lucrarea contribuie la o mai bună înțelegere a noțiunii de sistem de învățământ, a esenței politicii promovate de organele de stat și de partid sovietice în sfera culturală. În lucrare este redat un tablou integrat al evoluției învățământului școlar în perioada respectivă, sunt analizate atât aspectele negative, cât și acele pozitive ale sistemului de învățământ sovietic.

Lucrarea poate fi utilizată la elaborarea unor lucrări sintetice consacrate istoriei românilor în perioada sovietică, a diverselor tipuri de manuale, a cursurilor speciale pentru studenți. Conținutul lucrării poate fi utilizat și la elaborarea unei lucrări sintetice cum ar fi „Istoria învățământului din Moldova”.

Ea poate constitui un instrument de lucru pentru politicieni, diplomați, oameni de cultură.

- **Aprobarea temei.** Tema disertației a fost aprobată la ședința Senatului Universității de Stat din Moldova din 30 noiembrie 2001. Conținutul și concluziile tezei au constituit obiectul diverselor emisiuni radiofonice și televizate, au fost prezentate în cadrul conferințelor științifice din Republica Moldova, inclusiv la conferința științifică a USM din octombrie 2003, au fost publicate în revistele „Ceiete de istorie”, „Acta Academia” și în „Analele științifice” ale USM. Au fost prezentate la Conferința Științifică a U.S.M. din octombrie 2003 și la Conferința Internațională „Globalizarea vieții sociale” din 19 martie 2004. Teza a fost discutată și aprobată la ședința catedrei „Istoria românilor și antropologiei” a USM din 5 ianuarie 2004 și a Seminarului de Profil a Facultății de Istorie și Psihologie a U.S.M. din 31 martie 2004.

Nivelul de cercetare științifică. Problemele dezvoltării învățământului public în RSSM au fost și rămân în atenția istoricilor și pedagogilor . În istoriografia și pedagogia moldovenească au fost abordate multiple aspecte ale învățământului public: forme de organizare, pregătirea și educarea

cadrelor didactice, crearea bazei tehnico-materiale, rolul organizațiilor de partid și obștești în viața școlii.

Referiri la problema în cauză se conțin în lucrările colective: „Istoria RSSM (vol.II)” ; „Schite din istoria Partidului Comunist al Moldovei”; „Cronica celor mai importante evenimente din istoria Partidului Comunist al Moldovei”; „Istoria Republicii Moldova din cele mai vechi timpuri până–n zilele noastre”.

Evoluția sistemului de învățământ școlar în RSS Moldovenească în anii 1956-90 n-a fost obiectul unor studii speciale. Ea a fost cercetată tangențial în cadrul politicii culturale promovate de autoritățile sovietice în perioada respectiva.

În acest context se înscrie lucrarea lui C.Bronici „Înflorește cultura Moldovei Sovietice”, editata în anul 1961, dedicată rolului Partidului Comunist al Moldovei în procesul de instituționalizare a sistemului educațional sovietic în republica.

În anul 1974, în legătură cu aniversarea a 50-a de la formarea RASS Moldovenești, apar un șir de publicații consacrate acestui eveniment. Nominalizăm publicația „Înflorirea culturii socialiste a Moldovei Sovietice”, avându-i în calitate de autori pe G.Bîrcă și M.Sîtnic. Autorii se refera la un șir de aspecte ale vieții culturale în RSSM în perioada de după 1940. În opinia lor, un eveniment de mare importanță culturală a fost revenirea la alfabetul chirilic, prin intermediul căruia „a fost renăscută tradiția seculară a norodului moldovenesc în domeniul scrisului, s-au creat condiții favorabile pentru familiarizarea oamenilor muncii cu cea mai înaltă din lume cultura socialistă multinațională, pentru apropierea culturii moldovenești de cultura marelui popor rus și a altor popoare din URSS” .¹

În perioada de după 1940 școala sovietică avea menirea să rezolve două sarcini importante indisolubile – instruirea și educația. Accentul a fost pus pe aspectul educativ, care devine obiectul unor studii speciale. În acest context se înscriu lucrările lui V.Chistruga: ”Sistemul leninist al învățământului public în RSS Moldovenească”, „Perfecționarea funcțiilor educative ale învățământului public”, „Școala și procesul de restructurare”. Lucrările respective au fost scrise în

---

¹ G.Bîrcă, N.Sîtnic, Înflorirea culturii socialiste a Moldovei Sovietice. Chișinău, 1974, p.17

anii '80-perioada „socialismului dezvoltat”, când de la toate tribunele oficiale se declara constituirea unei noi comunități etnice – poporul sovietic. Autorul menționează „școala este o instituție ideologică și în condițiile socialismului dezvoltat rolul ei social crește”², acesta constând în „formarea tinerilor cetățeni o trăsătură caracteristică a cărora este înțelegerea profundă a țelurilor luptei partidului nostru pentru comunism”³. V.Chistruga specifică, că rolul hotărâtor în ideologizarea tinerei generații l-au avut științele socio-umane, care „aveau menirea să contribuie la înțelegerea mai profundă a prieteniei de secole dintre moldoveni, ruși, ucraineni și alte popoare ale URSS, să educe sentimentul internaționalismului socialist”⁴.

În lucrarea „Revoluția culturală în Moldova Sovietică”, Chișinău, 1967 – autorii D.Șemeacov și I. Iațenco sînt analizate aspectele educaționale ale reformei școlare din anul 1959. Autorii relevă că o formă efectivă de educație comunistă a elevilor a devenit munca școlarilor la uzine și fabrici, în colhozuri și sovhozuri, în atelierele școlare și pe loturile experimentale.⁵

În anul 1978 apare lucrarea lui A.Grecul „Înflorirea nației socialiste moldovenești”. Analizînd revoluția culturală desfășurată în republică autorul specifică „ea trebuia să lichideze inegalitatea spirituală dintre diferite grupuri sociale în sânul „nației socialiste moldovenești”, să asigure adevărata comunitate a culturii socialiste naționale odată cu creșterea concomitentă a trăsăturilor ei internaționaliste”⁶. În acest context, referindu-se la introducerea în școlile RSSM a obiectelor de studiu „Istoria RSSM” și „Geografia RSSM”, A.Grecul menționează că această măsură avea menirea să sugereze o schimbare de atitudine a regimului sovietic în sensul respectării particularităților naționale pe măsura apropiării de faza finală a construcției comunismului.⁷

Merită atenție publicația „Critica concepțiilor burgheze asupra învățămîntului public în RSSM” apărută în anul 1987 și avîndu-i în calitate de autori pe D.Zidu (Ministru al învățămîntului public al RSSM în anii 1978-1989) și A.Moraru. Lucrarea a fost scrisă la comandă și trebuia să elucideze linia partidului comunist în procesul de intensificare a luptei ideologice în anii '70-80.

---

² V.Chistruga, Perfecționarea funcțiilor educative ale școlii. Chișinău, 1982, p.11

³ Ibidem, p.16

⁴ Ibidem, p.18

⁵ D.Șemeacov, I.Iațenco. Revoluția culturală în Moldova Sovietică. Chișinău, 1976, p.27

⁶ A.Grecul, Înflorirea nației socialiste moldovenești. Chișinău, 1978, p.173

⁷ Ibidem, p.173

Autorii au recunoscut că confruntarea acută dintre cele două concepții despre lume au transformat învățământul public în una din arenele principale de luptă pentru cucerirea poziției civice a omului contemporan.⁸

La începutul anilor '80, după dobândirea independenței statale a Republicii Moldova, revenirea treptată la valorile naționale și general-umane, dezvoltarea învățământului școlar în perioada sovietică este cercetată sub o altă prizmă. Cercetătorii sau dezis, în bună parte, de principiile „spiritului de partid”, „luptei de clasă” etc.

Referiri tangențiale la problema sistemului educațional școlar sînt făcute în lucrarea lui V.Beniuc, Gh.Rusnac, M.Sprînceană „Instituționalizarea sistemului de putere în Moldova postbelică. Politica de cadre (1944-1950)”, în care sînt analizate și aspectele implementării organelor de partid în sistemul educațional școlar.

Deși nu se include în cadrul cronologic al tezei, lucrarea „Școala de cultură generală din Republica Moldova (1944-1956)”, avându-i în calitate de autori pe specialiștii în domeniu: A.Moraru, Gh. Rusnac și I.Râșcă, contribuie la o mai bună înțelegere a evoluției sistemului educațional școlar de până la 1956. Autorii au cercetat diverse aspecte ale învățământului școlar : baza tehnico-materială, pregătirea cadrelor didactice, organizarea și fondul procesului educațional școlar, partinizarea învățământului școlar caracterizând perioada respectivă drept etapă de instituționalizare a sistemului educațional sovietic în republică.

Din lucrările recente merită atenție monografia dlui Gh.Negru „Politica etnolingvistică în RSS Moldovenească”, Chișinău, 2000. Cu referirea la situația etnolingvistică din școlile republicii în ultimii ani ai regimului comunist, autorul menționează, că limba rusă a strâmtorat limba română, chiar și în școlile de cultură generală, unde în română studiau 59,5 la sută, cu toate că recensământul (din 1979) atestase 64,5 la sută de moldoveni din numărul total de populație în republică.⁹

Politica de denaționalizare a moldovenilor promovată de autoritățile sovietice este analizată în lucrarea istoricului I.Cașu „Politica națională în Moldova Sovietică (1944-1989)”, Chișinău, 2000. Autorul relevă că politica respectivă sa realizat prin reducerea treptată a numărului de elevi în

---

⁸ D.Zidu, A.Moraru, Critica concepțiilor burgheze asupra învățământului public în RSSM. Chișinău, 1987,p.8

⁹ Gh.Negru, Politica etnolingvistică în RSS Moldovenească, Chișinău, 2000, p.93

școlile moldovenești și prin sporirea numărului de elevi în școlile ruse. ”Această tendință se observă mai ales în anii 70 și consta în faptul, că din ce în ce mai mulți părinți, mai ales din rândurile minorităților deveneau mai preocupați de viitorul copiilor lor și credeau, că absolvirea unei școli cu predare în limbă rusă oferea mai multe posibilități de a obține un statut social privilegiat, perspectivă profesională cu o remunerare mai înaltă”.¹⁰

În contextul celor expuse mai sus, o atenție deosebită merită opinia cercetătorilor de peste hotare. În lucrarea „Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă” Van Meurs elucidează un șir de aspecte ce țin de domeniul educațional sovietic. Autorul corect a apreciat politica lingvistică în URSS, menționând că politica respectivă „avusese două componente: răspândirea limbii ruse și a politicii cu privire la utilizarea limbilor. Sistemul educațional era folosit la propagarea limbii ruse. Încă de la sfârșitul anilor 30 o parte crescândă din procesul educației în școlile sovietice era dedicată studiului limbii și literaturii ruse”.¹¹

Necesitatea reformării învățământului în republică a condiționat apariția unor studii de sinteză și în domeniul pedagogiei școlare. Merită a fi menționată lucrările dlui V.Cojocaru: „Reforma învățământului. Orientări. Obiective. Direcții”, Chișinău, 1995 și „Planurile de învățământ în contextul reformelor școlare”, Chișinău, 1997. Autorul menționează : „...regimul totalitar a impus o structură neflexibilă a învățământului, care avea la bază școala medie generală obligatorie pentru toți. Aceasta î-și desfășura activitatea conform unor planuri, programe și manuale unice, elaborate în mod centralizat, a căror aplicare trebuia să asigure formarea unui tip de „om nou” îndoctrinat politic, cu o anumită sumă „medie generală” de cunoștințe”.¹²

Analiza lucrărilor cu referiri directe sau indirecte la problema dezvoltării învățământului școlar impune următoarele concluzii:

Au fost cercetate multiple aspecte ale sistemului educațional școlar: crearea bazei tehnico-materiale, pregătirea cadrelor didactice, partinizarea și ideologizarea sistemului de învățământ, organizarea procesului de învățământ școlar.

---

¹⁰ I.Cașu, Politica națională în Moldova Sovietică (1944-1989). Chișinău, 2000, p.139

¹¹ Van Meurs, Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă. Chișinău, 1996, p.159

¹² V.Cojocaru, Planurile de învățământ în contextul reformelor școlare. Chișinău, 1997, p.14

Au fost scoase din anonimat diverse materiale de arhivă și materiale statistice. Însă lucrările publicate au urmărit un singur scop: studierea procesului de dezvoltare și perfecționare a sistemului educațional comunist.

După 1990, când începe procesul de democratizare a societății, se revine treptat la valorile naționale și cele general-umane, se schimbă radical criteriile și principiile de cercetare a problemei învățământului public. Cercetătorii s-au dezis de vechile principii ale „partinității”, luptei de clasă, etc. Însă, de pe poziții noi, au fost studiate numai unele aspecte ale sistemului educațional școlar: instituționalizarea sistemului de învățământ sovietic, evoluția planurilor de învățământ școlare. Cercetările istoricilor (după 1990) n-au cuprins întreaga perioadă a anilor 1944-1990. În acest context considerăm oportună necesitatea unor studii de sinteză, care ar cuprinde perioada respectivă.

Izvoarele.

Un suport important la scrierea lucrării au constituit-o materialele Arhivei Naționale a RM din perioada anilor 1956-1970. A fost studiat fondul 2991, în care au fost concentrate materialele Ministerului Învățământului și Consiliului de miniștri al RSSM în problema dată

În dosarele fondului respectiv se conține informații: despre componența cadrelor pedagogice din învățământul școlar; salarizarea pedagogilor; măsuri de îmbunătățire a condițiilor materiale și de trai ale lucrătorilor din sfera învățământului; rețeaua de școli și contingentul de elevi.

Documentele menționate reflectă evoluția politicii organelor de stat din RSSM în domeniul învățământului școlar. Ele au avut, în bună parte, un caracter declarativ, politic, care adeseori nu au luat în considerație posibilitățile reale ale statului și societății.

Documentele și materialele depistate în Arhiva Organizațiilor Social-Politice ale RM, fondul 51, prezintă o importantă sursă pentru documentarea temei de cercetare. Materialele cercetate ne demonstrează rolul diriguitor al organelor de partid în domeniul învățământului școlar.

Fondul 51 al A.O.S.P al RM conține o informație vastă prezentată Comitetului Central al PCM de către Consiliul de miniștri și Ministerul Învățământului al republicii.

O importantă bază documentară în scrierea lucrării au constituit-o materialele Arhivei Ministerului Educației al RM. Fondurile arhivei respective conțin diverse documente ce țin de

reglementarea sistemului educațional școlar în RSSM, structura învățământului, organele de conducere ale învățământului, planurile de dezvoltare a învățământului școlar, pregătirea cadrelor didactice, elaborarea manualelor. Analiza materialelor Arhivei Ministerului Educației impune următoarele concluzii: ministerul de resort a ținut sub control toate aspectele educaționale din republică, însă hotărârile respective au fost în bună parte răspunsuri la directivele organelor de stat și de partid, care consecvent au dirijat activitate ministerului. Materialele și documentația ministerului au fost elaborate doar în limba rusă.

Valoroase sunt și materialele Muzeului Pedagogic Republican. Aici sunt concentrate diverse informații cu privire la pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice, editarea manualelor școlare, evoluția rețelei de școli, informații despre conducerea ministerului învățământului, distincțiile guvernamentale în domeniul învățământului. Este de menționat faptul că în arhiva Muzeului sunt păstrate planurile și programele școlare de învățământ (în alte arhive n-au putut fi găsite). Prezența lor ne-a permis să elucidăm evoluția programelor școlare în perioada de cercetare cuprinsă în teză.

O bază informațională importantă au constituit-o rapoartele statistice anuale ale Ministerului Învățământului din perioada anilor 1965-1990, care conțin o amplă informație despre toate aspectele învățământului școlar.

La scrierea tezei au fost utilizate materialele Congreselor PCUS și PCM din perioada respectivă, care ne-au permis să elucidăm problemele ce țin de rolul organelor de partid în domeniul învățământului școlar.

De asemenea au fost utilizate Culegeri de legi și acte normative ale URSS și RSSM în domeniul învățământului școlar în perioada respectivă. Putem nominaliza : Народное образование в СССР. Сборник документов 1917-1973. Москва, 1974; Народное образование СССР. Сборник нормативных актов документов. Москва, 1987; Свод законов МССР, vol. III, 1990; Legea RSSM cu privire la învățământul public, Chișinău, 1976.

Au fost utilizate materialele publicate în periodicul „Învățătorul sovietic” pe parcursul anilor '60-'80, care conțin articole ale conducătorilor Ministerului Învățământului și persoanelor de răspundere din ministerul respectiv.

O sursă de informare au fost opiniile elitei de partid și de stat sovietice din RSSM – I. Bodiul, V. Vișcu, P. Lucinchi. Autorii s-au pronunțat asupra evenimentelor social-politice și economice din republică în perioada respectivă. Deși, în bună parte, afirmațiile respective poartă un caracter regretabil (prea târziu), ele ne-au permis să reliefăm atmosfera politică din republică în anii regimului comunist.

Structura și conținutul lucrării. Teza de doctor în științe istorice este alcătuită din introducere, 4 capitole, concluzii rezumate în limba română, rusă și engleză, cuvinte-cheie și abreviat-uri.

Expunerea sumară a conținutului lucrării. În capitolul I „*Politica regimului comunist în învățământul școlar din RSS Moldovenească*” este analizată politica organelor de stat și de partid sovietice în domeniul învățământului școlar. Sistemul de învățământ școlar sovietic, introdus în Moldova după 1940, este apreciat sub două aspecte majore:

- aspectul exterior, ce cuprinde structura sistemului de învățământ școlar;
- aspectul interior, ce ține de natura factorilor care au modelat școala sovietică.

Structura sistemului de învățământ școlar sovietic a evoluat în dependență de schimbările accentelor politice și social-economice în conducerea de vârf a URSS, reflectate în reformele școlare din perioada respectivă. Structura de bază a învățământului școlar includea cele trei trepte tradiționale: învățământ primar; învățământ mediu incomplet; învățământ mediu general. În rezultatul reformei din anul 1959 a fost introdus învățământul obligatoriu de 8 ani în calitate de școală medie incompletă politehnică de muncă, care urma să dea elevilor baze solide de cunoștințe generale și politehnice.¹³ Învățământul mediu general urma să se realizeze în trei ani - clasele a IX-XI-a. Legea stipula tipurile instituțiilor de învățământ care urmau să asigure studii medii generale: școlile medii politehnice de muncă și de învățământ general cu profil de producție; școlile medii de învățământ general serale pentru tineretul muncitor de la orașe și sate; instituțiile de învățământ mediu de specialitate în care persoanele ce au absolvit școala de 8 ani obțineau studii medii generale și studii medii speciale.¹⁴ În rezultatul reformei școlare din anii 1963-1964 învățământul mediu

---

¹³ Legea despre înfăptuirea legăturii școlii cu viața și despre dezvoltarea continuă a sistemului învățământului norodnic în RSS Moldovenească. Chișinău, 1959, p.8

¹⁴ Ibidem, p.9

general este redus la 2 ani (clasa a IX-X-a). Această structură se menține până la mijlocul anilor '80. Reforma din anii 1984-1986 a mărit durata studiilor în școala medie generală cu un an, respectiv au survenit și modificări în treptele învățământului școlar: învățământul primar este extins cu un an (clasa I-IV-a), școlarizarea începând la vârsta de 6 ani; învățământul mediu incomplet (clasele a V-IX-a); învățământul mediu general (clasele X-XI-a).

În cadrul sistemului de comandă era de neconceput construcția unei școli bazate pe umanism și democrație. Procesul de învățământ era dirijat prin directive ale organelor de partid și de stat sovietice centrale. Astfel, în învățământul școlar a fost impus un algoritm fix, unic de instruire.

Pe parcursul anilor '50-80 politica educațională a autorităților sovietice au fost axate pe trei direcții strategice:

- politica cu privire la limba de instruire;
- educația comunistă a tinerii generații;
- educația prin muncă.

Politica respectivă a fost legiferată printr-un șir de acte normative și legi.

Prin hotărârea Consiliului de Miniștri al URSS din septembrie 1970 a fost legiferat statutul școlii medii de cultură generală, prin care școala era declarată unitară, de muncă și politehnică.

În statut au fost strict determinate și sarcinile ei: formarea unei concepții marxist-leniniste despre lume, educarea în spiritul internaționalismului proletar, dragoste față de patria socialistă și PCUS.¹⁵ Astfel la baza sistemului educațional școlar a fost pusă educația internaționalistă, care nu putea fi realizată fără rolul limbii ruse. Această tendință este mai evidentă din a doua jumătate a anilor '60, când autoritățile comuniste au început să promoveze teoria "constituirii noului popor sovietic". Politica respectivă a fost promovată cu prisosință de autoritățile comuniste republicane. În acest context, E. Postovoi (fost ministru al învățământului și secretar al CC al PCM) accentua: "...dezvoltarea relațiilor între națiuni pune problema comunicării oamenilor de diferite naționalități într-o anumită limbă, ale cărei funcții trebuie să fie mai largi decât funcțiile unei limbi naționale luate aparte. Limba rusă nu poate fi privită în școală numai ca un obiect de învățământ. Una din

---

¹⁵ Народное образование в СССР. Сборник документов. 1917-1973. Москва, 1974, с.228

sarcinile școlii pe tărâmul educației internaționaliste a tineretului constă în dezvoltarea la elevi a dragostei pentru limba rusă."¹⁶ Procesul de „internaționalizare” în RSSM s-a realizat prin intermediul lărgirii rețelei de școli cu instruire în limba rusă și a școlilor mixte, precum și prin favorizarea studierii limbii ruse în școlile moldovenești. În rezultat, către anul 1990, în republică funcționau 1521 de școli cu 694753 de elevi. Din ele 976 erau școli românești cu 336238 de elevi; 413 de școli ruse cu 225135 de elevi și 123 de școli mixte.¹⁷ O situație catastrofală s-a creat în centrele raionale și orașele republicii. În orașul Chișinău funcționau 69 de școli, inclusiv 11 românești cu 12209 de elevi, 27 școli ruse cu 31162 de elevi și 31 școli mixte (moldo-ruse) în care elevii, ce studiau în limba română reprezentau 45,6 la sută din numărul total de elevi, în limba rusă-54,4 la sută.¹⁸ Procesul de rusificare s-a răsfrâns negativ și asupra minorităților naționale din republică. Din a doua jumătate a anilor '70 în republică nu funcționa nici o școală cu limba de instruire a acestora. Deși, în conformitate cu legislația școlară, elevii școlilor ruse trebuiau să însușească în mod practic limba „moldovenească” în vederea unei „strânse legături de fraternitate cu populația băștinașă a republicii”, în realitate, mediu social, politica de cadre, învățământul superior rămânea net-favorabil limbii ruse. Astfel învățământul școlar a fost promotor activ al bilingvismului unilateral moldo-rus. Politica respectivă a avut consecințe grave pentru identitatea etnică și lingvistică a populației republicii.

În capitolul II „*Obiective și realizări a învățământului mediu general*” se constată, că o verigă importantă în realizarea obiectivelor sistemului educațional sovietic a fost politica organelor de partid și de stat orientată spre realizarea învățământului mediu general obligatoriu. Prin aceasta s-a urmărit transformarea sistemului educațional în școală unică, de muncă și de educație comunistă, politehnică. Criteriile de bază ale politicii respective se bazau pe faptul, că începând cu o anumită vârstă tot tineretul urma să fie antrenat în munca social-utilă, iar studierea bazelor științelor trebuiau să fie în strânsă legătură cu munca productivă în industrie și agricultură. O verigă importantă în realizarea învățământului mediu general a constituit-o hotărârile CC al PCUS și ale Consiliului de miniștri al URSS din prima jumătate a anilor '70. Drept rezultat către mijlocul anilor '70 în

---

¹⁶ Învățătorul Sovietic. N.2, 1962, p.9

¹⁷ N.Matcaș. Reforma învățământului. Realizări, perspective. Chișinău, 1994, p.21

¹⁸ Ibidem, p.22

Învățământul mediu general erau cuprinși 87 la sută din absolvenții școlilor medii incomplete. Însă situația respectivă nu era caracteristică pentru toate raioanele republicii. Nivelul cel mai scăzut s-a atestat în raioanele Drochia, Rezina, Grigoriopol. Situația creată în realizarea învățământului mediu general obligatoriu n-a împiedicat conducerea ministerului să declare încheiată în fond trecerea la învățământul mediu general. Cota reală și cea declarată era diferită. În realitate au primit studii medii generale 90,5 la sută din contingentul copiilor de vârstă respectivă, însă ministrul V.Chervarenco indică proporția de 98,3 la sută. Totodată menționăm că media în URSS era de 97 la sută.

Paralel cu ideologizarea excesivă a învățământului mediu general, organele sovietice au acordat o atenție sporită problemei orientării profesionale și a instruirii prin muncă. Drept rezultat, deja în anul de învățământ 1975-1976 în republică activau 7 combinate de producție cu un contingent de 4500 de elevi, iar către anul 1899-1990 erau 32 combinate de producție cu un contingent de 30628 de elevi.¹⁹ A crescut și numărul atelierelor școlare. În anii 1985-1986 școlile republicii funcționau 523 ateliere pentru prelucrarea metalelor, 808 pentru prelucrarea lemnului și metalelor, 641 pentru lucrări de menaj și nu aveau ateliere școlare doar 28 de școli.²⁰

Realizarea învățământului mediu general a fost urmată și de o evoluție consecutivă a rețelei de școli și a bazei materiale a acestora. Deși autoritățile sovietice au mobilizat imense resurse materiale pentru construcția de școli și înzestrarea lor tehnică, problema respectivă a fost caracteristică pentru întreaga perioadă sovietică. Situația rămânea destul de complicată în orașele și centrele raionale ale republicii. La mijlocul anilor '70, în orașul Chișinău din 58 de școli, doar 17 funcționau într-un singur schimb, în orașul Bălți 3 din 18, Bender 5 din 15, Tiraspol 6 din 21. Cea mai complicată era situația în raionul Comrat, unde din 35 de școli numai 2 activau într-un schimb.²¹ Lăsat de dorit și baza tehnico-materială a școlilor. Numai 36,3 la sută de școli dispuneau de săli sportive. Doar 483 de școli erau conectate la sistemul de apeduct și canalizare.²² În scopul ameliorării situației organele de stat au întreprins un șir de măsuri. Una din căile de soluționare a problemei menționate a fost

---

¹⁹ Arhiva Ministerului Învățământului (materialele Colegiului), 1989, p.17

²⁰ Ibidem, p.18

²¹ Materiale despre starea învățământului public în RSSM, 1972-1973, p.34

²² A.O.S.P. a R. M., fond.51,inv.32, dos.176, fila 3-5

antrenarea masivă în construcția de școli a colhozurilor și sovhozurilor, șantierelor de construcții și întreprinderilor industriale. Astfel, numai în anii 1966-1975 s-au construit din contul investițiilor capitale de stat și mijloacele colhozurilor școli noi cu 199 mii locuri din care 172 mii în localitățile sătești din mijloacele colhozurilor și sovhozurilor.

Reforma din anii 1984-1986 a determinat o atenție mai sporită față de înzestrarea tehnică a școlilor. Către începutul anului școlar 1985-1986 din școlile medii generale 81,9 activau după sistemul de cabinete.²³

În capitolul III „*Programele școlare-factor major al îndoctrinării ideologice în sistemul învățământului școlar din RSSM*” este analizată evoluția programelor școlare, în deosebi la disciplinele socio-umane. Studiarea disciplinelor respective în școala sovietică a urmărit scopul formării unei mentalități și viziuni comuniste asupra lumii. Cursul de istorie urma să educe tineretul în spiritul ideologiei și moralei comuniste, al intoleranței față de ideologia burgheză, spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar. Programa cursului de istorie a URSS, în esență cuprindea istoria slavilor de răsărit, incluzând și unele teme ce țineau de istoria poporului nostru. Studiarea temelor respective era fragmentarea, se accentua doar „comunitatea” istorică a moldovenilor cu slavii de răsărit, lupta lor „comună” etc. Erau ocolite aspectele privind comunitatea țărilor Române, a evoluției social politice, economice și culturale similare. Un pas important al destalinizării în domeniul istoriei a fost introducerea în școlile republicii a cursului de „Istorie a RSSM în anul 1958”. Programa cursului respectiv a fost elaborată de către Institutul de Istorie al filialei moldovenești a Academiei de Științe a URSS, avându-l în calitate de autor pe Nicolae Mohov. Programa includea aspectele referitoare la lupta de clasă, prietenia moldo-rusă ucraineană, războaiele ruso-turce etc. Problemele cheie în istoria neamului: geneza, formarea statelor medievale românești erau studiate unilateral sau ignorate. De exemplu, perioadei sec. I-X, când are loc geneza poporului român, în programă îi este rezervată doar o oră și o tratare unilaterală, tema fiind intitulată „Uniunile de triburi pe teritoriul Moldovei în sec. I-X”. Remarcăm că, deși, introducerea cursului de „Istorie a RSSM” a fost un pas progresiv față de perioada de până la 1956, studiarea

---

²³ Învățământul public în RSSM în anul 1985. Chișinău, 1986, p.7

cursului respectiv a avut obiective bine relevate: mutilarea conștiinței naționale a moldovenilor prin propagarea teoriei sovietice despre „cele două popoare” romanice de răsărit-românii și moldovenii. Accentuarea în programele școlare a rolului slavilor în formarea poporului „moldovenesc”, însemnătății „progresive” a actelor de la 1812 și 1940, trecerea sub tăcere a aspectelor legate de istoria comună a țărilor românești, au fundamentat „moldovenismul” din RSSM și republica Moldova.

Cursul de „Geografie a RSSM” avea drept scop să formeze elevilor concepția dialectico-materialistă despre natură, populație și economie, convingerea despre superioritatea radicală a orânduirii socialiste față de cea capitalistă. În programă nu erau incluse aspectele legate de protecția mediului, chimizarea excesivă a agriculturii. Erau trecute sub tăcere consecințele nefaste a trunchierii hotarelor Basarabiei pentru dezvoltarea economică a republicii, posibilitățile limitate în urma lipșirii de ieșire la marea neagră. Autoritățile sovietice au acordat o deosebită atenție sporită studierii geografiei conștientizând importanța acesteia pentru implementarea ideii despre spațiul geografic sovietic, comun, unic pentru toate republicile URSS.

Procesul de studiere a limbii și literaturii moldovenești, la fel ca și istoria și geografia, s-a realizat în strânsă legătură cu concepția sovietică despre „înflorirea și apropierea națiunilor sovietice” pe măsura apropierii de faza finală a construcției comuniste. Îndoctrinate au fost și programele la disciplinele „Bazele statului și dreptului sovietic” și „Științe sociale”.

În procesul de elaborare și realizarea programelor școlare după anul 1956 deosebit 3 etape principale:

1. anii 1956-1965. Sânt elaborate programele de învățământ în conformitate cu cursul de politehnizare a învățământului prin reforma școlară din 1958-1959 și politica de stalinizare a societății în general și a învățământului în particular.
2. anii 1966-1978. Elaborarea programelor școlare a fost determinată de politica de realizare a învățământului mediu general obligatoriu paralel cu intensificarea educației comuniste.
3. anii '80- perioada de perfecționare a programelor școlare reieșind din necesitatea progresului tehnico-științific, procesele de restructurare ce s-au declanșat în URSS.

În capitolul IV *“Corpul didactic din învățământului școlar”* este cercetată problema dirijării sistemului de învățământ școlar și pregătirea cadrelor didactice școlare. Dirijarea învățământului școlar s-a realizat prin acte normative și legi republicane și unionale. Prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 7 decembrie 1962 a fost format Ministerul învățământului public în care erau stipulate funcțiile acestuia: conducerea generală didactică și metodică, controlul de stat asupra tuturor instituțiilor de învățământ superior și mediu special, precum și a învățământului preuniversitar. Structura organelor de dirijare a sistemului de învățământ includea trei trepte ierarhice: aparatul central al ministerului, secțiile de învățământ orășenești și raionale, direcțiile școlilor. La baza activității ministerului republican a stat „Regulamentul despre Ministerul Învățământului Public al RSSM” adoptat de către consiliul de miniștri al RSSM la 21 iulie 1969. Documentul respectiv stipula clar locul și rolul ministerului respectiv în politica generală de educație.

Dirijarea sistemului de învățământ în perioada sovietică a creat iluzia existenței pluralismului și democratismului în adoptarea deciziilor. În realitate organele colegiale de dirijare a învățământului - Colegiul Ministerului Învățământului, Consiliile direcției orășenești și raionale, consiliile pedagogice în cadrul școlilor erau controlate și dirijate de organele de partid, fie prin directive sau prin participarea reprezentanților organelor de partid în structurile respective.

Pregătirea cadrului didactic școlar a constituit una din preocupările de bază ale autoritățile sovietice. În perioada sovietică pregătirea și educarea pedagogilor s-a realizat prin intermediul instituțiilor pedagogice superioare și medii speciale de învățământ. Au fost pregătite circa 150 mii cadre didactice. Pe parcursul anilor '60-70 s-au evidențiat două probleme principale în asigurarea școlilor cu cadre didactice:

1. Decalajul între nivelul de pregătire profesională, condițiile de muncă și trai, nivelul de studii al profesorilor de la sate și celor din orașele republicii.
2. Repartizarea neuniformă a cadrelor didactice școlare în raioanele de nord și sud a republicii.

Astfel, proporția învățătorilor cu studii superioare în școlile urbane era de 1,7 ori mai mare față de cele rurale. Totodată în școlile sătești erau de 1,7 ori mai mulți învățători față de oraș. Era evidentă

tendința de concentrare a celor mai bune cadre didactice în orașe și centre raionale, deoarece urba oferea condiții mai avantajoase (apartamente cu comodități, teatru, cinematograful etc.).

Menționăm că de rând cu sarcina principală de pregătire a specialiștilor în domeniul respectiv, instituțiile superioare pedagogice îndeplineau și importante funcții ideologice. Studiul obiectelor: istoria PCUS, filozofia marxist-leninistă, economia politică, comunismul științific și ateismul științific educă tineretul studios în spiritul ideologiei comuniste.

Saltul cantitativ și calitativ în pregătirea cadrelor didactice n-a fost urmat și de un suport material corespunzător. Cercetările ne permit să constatăm că organele de stat au remunerat munca profesorilor prin metode tradiționale comuniste: conferirea titlurilor didactice, diplome, ordine și medalii, alegerea în sovietele de deputați etc.

Încheierea tezei de doctorat conține principalele concluzii privind evoluția politicii organelor de partid și de stat sovietice în domeniul învățământului școlar, evoluția sistemului educațional școlar, realizarea învățământului mediu general, sistemul de dirijare și politica de cadre, aspectele îndochinării programelor școlare de învățământ. Sânt evidențiate urmările nefaste ale promovării în învățământ a „moldovenismului”.

Pe parcursul anilor ‘50-80 în scopul consolidării regimului sovietic și realizării obiectivelor programatice ale partidului, autoritățile au făcut eforturi privind extinderea sistemului de învățământ urmărindu-se cuprinderea tuturor copiilor în cadrul politicii generale de făurire a “omului nou” – făuritor activ al societății comuniste. În acest scop numai în anii 1956-1975 au fost construite peste 1700 școli. A fost elaborată și editată literatură metodică și didactică pentru școli, incluzând 720 de titluri.

Evoluția sistemului de învățământ din RSSM a decurs sub dictatul organelor de conducere centrale ale URSS, conducerea republicană urmând integral directivele acestora. Ca urmare, în RSSM (ca și în alte republici unionale) n-au fost respectate particularitățile culturale, istorice și lingvistice ale poporului băștinaș.

Îndochinarea învățământului a fost realizată prin două căi definitorii: realizarea unui model ideologizat de instruire și promovarea unui standard unic de stat. În acest sens un rol deosebit a revenit programelor școlare de învățământ, care au fost elaborate în special în centrele pedagogice

unionale. Rolul major în îndoctrinarea ideologică a învățământului a revenit programelor la disciplinele socio-umane. Accentuarea în programele școlare a rolului “deosebit” al slavilor în formarea “poporului moldovenesc”, a însemnătății “progresive” a actelor de la 1812 și 1940, trecerea sub tăcere a aspectelor legate de istoria comună a țărilor românești au pus fundamentul “moldovenismului” din RSSM și Republica Moldova, ca fenomen subcultural, antiromânesc. Studiarea geografiei avea drept scop să formeze elevilor convingerea despre superioritatea categorică a orânduirii socialiste în comparație cu cea capitalistă. Autoritățile sovietice au acordat o atenție sporită studierii geografiei, conștientizând importanța acestui curs pentru implementarea ideii despre spațiul geografic sovietic, comun pentru toate republicile URSS.

Pregătirea corpului didactic a fost strict dirijată de către autoritățile sovietice. Instruirea cadrelor didactice au urmărit obiective politice de lungă durată. Studiarea în instituțiile superioare de învățământ a economiei politice, comunismului științific, istoriei PCUS, a ateismului, încadrarea învățătorilor în sistemul învățământului de partid, în organizațiile de partid ale școlilor, antrenarea lor în calitate de lectori propagandiști au fost un mecanism important de pregătire a unor “dascăli” docili regimului, promotori în învățământ și societate a idealurilor comuniste.

Cuvinte-cheie

Sistem educațional	Surse inedite
Tranziție	Rapoarte statistice
Valori naționale	Analiză
Valori general-umane	Comparație
Regim totalitar	Sinteză
Politică educațională	Bază tehnico-materială
Politică culturală	Îndoctrinare
Partinizare	Autodeterminare
Ideologizare	Progres
Cadre didactice	Regres
Reformă	Analfabetism
Criză	Pioneri
Confruntare ideologică	Comsomoliști
Regim comunist	Revoluție culturală
Denationalizare	Limbă maternă
Rusificare	Monopolizare
Bilingvism	„Primăvară hrușciovistă”
Elită politică	„Internaționalist proletar”
Conferință	„Patriotism sovietic”
Congres	„Popor sovietic”
Moldovenism	Limbă de instruire
Identitate etnică	Comunitate istorico-culturală

Ключевые слова

воспитательная система
переходный период
национальные ценности
общечеловеческие ценности
тоталитарный режим
воспитательная политика
культурная политика
идеологизация
преподавательские кадры
реформа
кризис
идеологическое противостояние
коммунистический режим
руссификация
политическая элита
конференция
съезд
национальное сознание
двуязычие
денационализация
культурно-историческая общность

архивы
статистические отчеты
анализ
сравнение
синтез
материально-техническая база
доктрина
самоопределение
пионеры
комсомольцы
культурная революция
родной язык
монополизация
хрущевская оттепель
пролетарский интернационализм
советской патриотизм
советской народ
прогресс
безграмотность
язык обучения

Key words

Educational system

Transition

National Values

General human values

Absolute System

Educational Politics

Cultural Politics

Party –membership

Ideology

Personal Staff

Reform

Crisis

Ideological Struggle

Communist System

Politics Elite

Conference

Congress

Ethnic Identity

Unpublished Sources

Statistics Reports

Analysis

Comparison

Synthesis

Technical material basis

Self-determination

Progress

Regress

Illiteracy

Pioneers

Cultural Revolution

Mother tongue

Monopoly

Sovietic Patriotism

Sovietic people

Learning language

Cultural Historical Community

Rusificare

Belingvism

Îndoctrinare

„Primăvară hrușciovistă”

Abreviaturi

A.N. a R.M.- Arhiva Națională a Republicii Moldova

A.O. S.P. a R.M.- Arhiva Organizațiilor Social - Politice a Republicii Moldova

C.C. al P.C.M.- Comitetul Central al Partidului Comunist al Moldovei

C.C. al P.C.U.S.- Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice

R.M.- Republica Moldova

R.S.S.M.- Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

P.C.M.- Partidul Comunist al Moldovei

P.C.U.S.- Partidul Comunist al Uniunii Sovietice

U.R.S.S.- Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

Publicațiile competitorului la tema tezei de doctorat

1. Unele aspecte ale dezvoltării sistemului educațional școlar în RSSM(1944-1989) în istoriografia sovietică moldovenească // Acta Academia, 2001, p.277-284 –0,6 coli
2. Unele aspecte ale pregătirii reformei sistemului de învățământ școlar din anul 1959 în RSS Moldovenească // Analele științifice ale Universității de stat din Moldova, 2002, vol.3,p.143-146 –0,4 coli
3. Opinie referitor la introducerea cursului „Istoria RSS Moldovenești” în școlile din republică în anul 1959 // Analele științifice ale Universității de stat din Moldova,2002,vol.3,p.147-148 –0,2 coli
4. Programele școlare –factor major al îndochinării în sistemul de învățământ din RSSM (1956-1990) // Caiete de istorie, 2003,nr.4,p.20-25 –0,7 coli
5. Politica organelor de partid și de stat sovietice din RSSM în domeniul învățământului școlar // Analele științifice ale Universității de stat din Moldova, 2003, volumul II, p.193-194 –0,2 coli
6. Evoluția sistemului de învățământ școlar în R.S.S.M. (1956-1990) // Conferința Internațională „Globalizarea vieții sociale” din 19 martie 2004. Chișinău, Editura U.S.M., 2004, p.47-54 –0,6 coli
7. Politica regimului comunist în domeniul învățământului școlar din R.S.S.M. (1956-1990) // Conferința Internațională „Globalizarea vieții sociale” din 19 martie 2004. Chișinău, Editura U.S.M., 2004, p.55-67 –1,3 coli
8. Dirijarea sistemului de învățământ școlar în R.S.S.M. (1956-1990) // Conferința Internațională „Globalizarea vieții sociale” din 19 martie 2004. Chișinău, Editura U.S.M., 2004, p.68-72 –0,3 coli
9. Pregătirea cadrelor didactice școlare în R.S.S.M. (1956-1990) // Conferința Internațională „Globalizarea vieții sociale” din 19 martie 2004. Chișinău, Editura U.S.M., 2004, p.73-81 – 0,7 coli

Rezumat

Lucrarea dl. Nicolae Bragari - „Învățământul școlar în RSS Moldovenească (1956-1990)” – este consacrată evoluției politicii educaționale școlare promovate de autoritățile comuniste în republică pe parcursul anilor '50-80.

În lucrare, autorul a analizat nivelul de cercetare științifică a temei, fapt ce i-a permis să conchidă că în istoriografia moldovenească de până la 1990 cercetările au fost axate, în special, pe rolul „conducător” al partidului comunist în domeniul învățământului școlar. N-au fost studiate aspectele legate de partinizarea și îndoctrinarea sistemului educațional.

Analiza materialelor inedite a permis să concluzioneze că sistemul de învățământ școlar a fost axat pe două principii educaționale majore: implementarea unor standarde fixe de instruire și ideologizarea excesivă a educației tinerei generații.

În perioada sovietică structura învățământului școlar a rămas practic neschimbată, și a inclus cele trei trepte tradiționale: învățământul primar, secundar și mediu general.

Politica de realizare în anii '60-70 a învățământului mediu general obligatoriu a urmărit încadrarea completă a tinerei generații în procesul de formare a „omului nou”- făuritor activ al societății comuniste.

Ideologizarea și îndoctrinarea sistemului de învățământ școlar s-a realizat, în bună parte, prin intermediul programelor școlare și a corpului didactic. Programele școlare, îndeosebi la disciplinele socio-umane, au promovat cu prisosință conceptul celor două popoare romanice de răsărit-românii și moldovenii. Mai multe generații au fost rupte de patrimoniul lingvistic și cultural-istoric național. S-a creat iluzia unui spațiu geografic unic și a unei istorii comune a moldovenilor cu slavii de răsărit, negându-se cea cu frații de peste Prut.

Procesul educațional a urmărit obiectivul denaționalizării băștinașilor, această politică fiind realizată și prin extinderea rețelei de școli cu instruire în limba rusă.

Pedagogii au fost transformați în dascăli docili regimului, promotori activi în învățământ și societate a idealurilor comuniste străine aspirațiilor naționale ale moldovenilor.

Резюме

Работа Н. Брагарь- «Школьное образование в Молдавской ССР (1956-1990)» - посвящена эволюции воспитательной политики проводимый коммунистическими властями в школах республики.

Автор проанализировал степень научных исследований данной темы. Это позволило заключить, что в молдавской советской историографии, исследования были сфокусированы, в основном, на «руководящей» роли коммунистической партии в области школьного образования. Не были исследованы аспекты партинизации и идеологизации школьного образования.

Анализ архивных материалов позволило автору заключить, что школьная образовательная система была основана на двух воспитательных принципах: введение единых, централизованных стандартов образования и чрезмерная идеологизация воспитания молодого поколения.

В советский период структура школьного образования осталась неизменной и состояла из традиционных этапов: начальная школа, средняя неполная школа и полная средняя школа.

Политика обязательного полного среднего образования, проводимая властями в 60-70-е годы, преследовала цель охватить молодое поколение в процессе создания «нового человека»- активного строителя коммунистического общества.

Идеологизация школьной воспитательной системы была реализована, в большей степени, посредством школьных программ и преподавательским составом. Школьные программы, в особенности по гуманитарным дисциплинам, пропагандировали концепцию двух восточно- романских народов- румыны и молдаване. Несколько поколений были оторваны от языкового и культурно- исторического национального наследия. Была создана иллюзия еденного географического пространства и исторической общности молдаван с восточными славянами и игнорировано их общность с братьями из-за Прута.

Воспитательная система была сосредоточена на денационализации коренного населения республики. Это политика была реализована посредством расширения сети школ с русским языком обучения.

Кадровая политика в школьном образовании преследовала цель подготовить учителей верных режиму, активных проводников в школе и обществе коммунистической идеологии, чуждой чаяниям и интересам молдаван.

Summary

Nicolae Bragari's scientific work "School system in the Moldavian Soviet Socialist Republic (1956-1990)" is dedicated to the evolution of the educational school policy promoted by the communist authorities in our republic between 50's and 80's.

In his work the author analyzed the present level of the scientific research of the topic. This fact enabled him to conclude that, until 1990, in the Moldavian historiography, the researches have specially been focused, on the leading role of the communist party in the educational school system. The author didn't study the aspects concerning the insertion of the communist infrastructure and doctrine in the educational system.

The analyses of the original documents allowed us to conclude that the educational school system was centered on two educational major principles:

1. the implementation of some fixed educational standards;
2. the high penetration of the communist ideology in the mentality of the young generation.

During the soviet period the educational school structure remained practically unchanged, including the three traditional stages:

- the primary school
- the secondary school
- the high school (the medium general school)

The implementing policy of the high school, between 60's and 70's aimed at the complete involvement of the young generation in the creation process of the "new man" –creator of the communist society.

The communist ideology were introduced in the educational school system through school programs and teaching staff. The school programs and especially those of the social- humanitarian objects promoted highly the concept of the two Roman Eastern nations – the Romanians and the Moldavians. Several generations were broken up (separated) from the linguistic and cultural historical patrimony. A illusion was created (about) concerning a common geographical space and a common history with the Eastern Slavs, neglecting that with our brothers from the other bank of the river Prut.

The educational process was created just to more the native people lose and forget a bout their nationality. This purpose being done by the extension of the Russian schools. The teachers were transformed in the docile teachers of the regime, fervent promoters of the communist ideals in education and society, and which were far from the national wishes of the Moldavians.